

Jeles napok ősszel

Kecskésné Herczegh Kata

Városi Zeneiskola, Kisújszállás

A
3.2
1

Ma még talán visszahozható – először a gyermekek hétköznapi életébe, tevékenységébe, játékaiba – a régmúlt ma már mesebelinek és távolinak tűnő élete, hite, megfigyelései. Ez az életforma, felfogás újra teret kér a kultúrában, és visszaköveteli helyét a gyermekek életébe is.

Tartalom	Oldal
1. Az ősz jeles napjai	2
2. A jeles napok szerepe a szabadidős programok között	4
3. Szeptember – Mihály-napi vásár	5
4. Október – Szüret és almabál	9
4.1 Szüret	9
4.2 Almabál, cuháré	12
5. November – Márton-napi libabál; adventi műhely	16
5.1 Márton-napi libabál	16
5.2 Adventi műhely	20

Jeles napok

Január elől jár,
 Február a nyomán,
 Március szántóvető,
 Április neveltető,
 Május szépen zöldellő,
 Június nevelő,
 Július érlelő,
 Augusztus csépelő,
Szeptember gyümölcshező,
Október borozó,
November telelő,
 December pihenő.

Népköltés (Orosháza)

1. Az őszi jeles napjai

		Iskolai rendezvények
Szeptember (Szent Mihály hava – őszelő hó)		
szeptember 1. – Egyed napja		
szeptember 8. – Kisasszony napja		
szeptember 12. – Mária napja		
szeptember 15. – Hétfájdalmú Szűzanya napja		
szeptember 21. – Máté napja		
szeptember 29. – Mihály napja		Mihály-napi vásár
Október (Mindszent hava – őszi hó)		
október 4. – Assisi Szent Ferenc napja		Szüret Almabál, cuháré
október 15. – Terézia napja		
október 20. – Szent Vendel napja		
október 21. – Orsolya napja		
október 26. – Dömötör napja		
október 28. – Simon-Júdás napja		
November (Szent András hava – őszi hó)		
november 1. – Mindenszentek napja		
november 2. – Halottak napja		
november 11. – Szent Márton napja		Márton-napi libabál
november 19. – Erzsébet napja		
november 25. – Katalin napja		Adventi műhely
november 30. – András napja		

A
3.2
3

Rajzolta: Kecskésné Herczegh Kata

2. A jeles napok szerepe a szabadidős programok között

Gyermekkorunkban a betlehemezésen és a pünkösddön kívül számtalan ünnepet tartottunk számon, amikre izgatottan készültünk. Mára fontosabbá vált a múlt jeles napjainak megünneplése, a hagyományok megismerése. Divat lett újra a néphagyomány ápolása, őrzése, újjáélednek egyházi ünnepeink, mind többen ráébredünk, hogy a régi nem azonos az ósdival, s **a közös múltunkban gyökerező értékeknek helye van modern világunkban is**. Nagyszüleink leporolják emlékeiket, a tanítók, tanárok pedig a könyvtárak mélyéből előkeresik a hagyományainkról, szokásainkról szóló könyveket.

Fontosnak tartjuk, hogy a **szokások, hagyományok, játékok** fokozatosan épüljenek vissza a gyerekek tudatába, évről évre újabbakkal bővítve ismereteiket.

A szabadidős tevékenység megszervezésénél figyelembe kell vennünk:

- a csoport összetételét
- a program lehetséges helyszínét: zárt tér, szabad tér
- a program témáját: jeles nap, játéktanulás, ünnepkör, egyéb
- a program eszközigényét

Mindez nem igényel rendkívüli képességeket a szervezőktől, különösebb néprajzi előképzettség sem szükségeltetik, csakis elhivatottság, tenni akarás kérdése az egész!

Játéktár: Miből, honnan?

Aki még nem vállalkozott hasonló jellegű rendezvény szervezésére, az első problémával a témaválasztáskor szembesül. Mit érdemes szervezni, milyen formában, s hol található ehhez hasznos ötletek, anyagok? Írásunkban vázolunk néhány programtervet, a további kutatáshoz pedig a következő forrásokat ajánljuk:

- saját tájegység, város, falu kiadványai, néprajzi füzetek
- *Magyar Népzene Tára* (I. Gyermekjátékok, II. Jeles napok)
- a Planétás Kiadó *Jelenlévő múlt* című sorozatának darabjai
- könyvtárak, múzeumok anyagai
- Hagyományok Háza (1011 Budapest, Corvin tér 8., www.hagyomanyokhaza.hu)
- Magyar Pedagógiai Társaság Hagyományismereti Szakosztálya
- idősebb tanítók, ismerősök emlékei

A sikeres program receptje „matematikailag” is megfogalmazható:

Jeles nap, szokás, hagyomány + dramatikus játék + népi játékok, tánc, kézművesség + gasztronómia = mulatság

3. Szeptember – Mihály-napi vásár

Szent Mihály napja hagyományosan a (mező)gazdasági év fordulója. A Hortobágy vidékén a pásztorok legnagyobb ünnepe, amikor is mulatságokat, bálakat, vásárokat rendeztek. A vásárok minden fajtája a helyben lakók és a környékeliek legnagyobb társas összejöveteli alkalma volt korra, nemre, társadalmi helyzetre való tekintet nélkül. Rokonok, ismerősök, barátok keresték fel egymást ilyenkor: adtak, vettek, vagy csak együtt szórakoztak. Új ismeretségek, barátságok és szerelmek szövődtek.

A vásár nem csak az adásvétel, hanem a testi-szellemi felüdülés, a kikapcsolódás egyik közösségi alkalma is volt.

Az alább vázolt programot iskolánk alsó tagozatos kisdíákjainak részvételével tartottuk meg. A leírtak kis változtatással a felső tagozatos korosztály esetében is alkalmazhatók.

<i>Helyszín</i>	szabad tér (iskolaudvar, park), illetve tornaterem, aula, az épület folyosói
<i>Időtartam</i>	2-3 óra
<i>Közönség száma, életkora</i>	80–200 fő, alsó tagozatos gyerekek
<i>Eszközsükséglet</i>	papírdobozok, kartonlapok, festék, ragasztó, tűzőgép, olló, madzag
<i>Felmerülő összköltség</i>	2000–3000 Ft (anyagszükséglet a kellékekhez, dekorációkhoz)
<i>Előkészületek időtartama</i>	2 hét
<i>Üzenet</i>	Tudatosítva a Mihály-nap körüli népi szokásegütttest, elérhetjük, hogy arról hiteles kép alakuljon ki a gyerekekben. A vásár a betakarítás s az elszámolás végére esik: a fáradságos munka után következhet a jól megérdemelt pihenés, piacozás, kvaterkázás, kupeczkodás, alkudozás, áldomás, evés-ivás.

A rendezvény pedagógiai célja, szerepe

A paraszti kultúra egyik legfontosabb tevékenysége a szüret, a betakarítás. Ünnepelni csak a munkálatok végeztével lehetett. A mi környékünk – a Nagykunság – nem szőlő-, hanem alma- és szilva-termő, így a régi időkben nálunk almabálakat rendeztek.

Egy ilyen eseménydús rendezvény szeptember utolsó napjaiban az egész alsó tagozatot megmozgatja, alkalmat ad az ismerkedésre. A kicsikben oldja az iskolakezdés okozta feszültséget. A nagyobbak – a programok szervezésének aktív részeseiként – gyakorolhatják a felelősségvállalást feladataikért és társaikért.

A gyerekek együtt, egymásért dolgozhatnak sikeres programjuk megvalósításáért.

A hagyományok megismerésén túl a Mihály-napi vásár és bál segít az egyes osztályok, évfolyamok kapcsolatának erősítésében (különböző korosztályok vannak jelen, mint az igazi bálban is). Barátságok, tartós kapcsolatok, kisebb csoportok („bandák”) jönnek létre. Nagyon fontos elem a közös ünneplés, éneklés, táncolás és mozgás esztétikai és érzelmi ereje. A gyermekek sajátos szintjükön toleranciát is tanulnak, hiszen együtt és másokat nem kirekesztve ünnepelnek.

A programpontok listája

1. Kipakolás
  - A vásár berendezése
  - Cégek elhelyezése, portékák kipakolása
  - Bögrecsárda kialakítása
2. A vásár kezdetének kidobolása
3. Portékák „árusítása”
4. Az 1. osztályosok játéka
5. Vásári kikiáltások
6. Erőfitogtató és ügyességi játékok
7. Táncos multság

Előkészületek

Minden osztály céhmesterséget választ magának (például pék, mézeskalácsos, fazekas, rongyos, festők, játékos, labdás, hajfonatkészítők, fonalások), majd elkészítik portékáikat.

Az elsősök vásárra utaló játékokkal készülnek (például: *Beültetem kiskertemet..., Hogy a túró, komámasszony?, Én elmentem a vásárba...*)

A 2. évfolyam tanulói hullámpapír-dobozokból rajzórakon készítik az árusítóhelyeket.

A 3. évfolyamosokra vár a cégek megrajzolása és a vásári kikiáltások összegyűjtése.

A 4. osztályosok feladata a vásár helyének berendezése, megszervezése, egyeztetve a többi évfolyammal.

A pedagógusok vásári, ügyességet és erőt igénylő játékokkal készülnek különböző helyszíneken. Ilyen játékok lehetnek például: rongylabdával célba dobás, gólyalábazás, zsákban futás, tojásgörgetés, kakasviadal, kunsági erőpróba, tuskódobás, golyózás, hajfonó verseny, pörgettyűverseny.

A vásári, táncos multság megszervezése is nagy odafigyelést kíván (a Kolompos, Szeredás, Tükrös zenekarok CD-i kiválóak az alkalomra). A CD-lejátszó kezelése mellett ügyeljünk a megfelelő hangosításra is.

Ötletek

A gyerekek a portékáikat rajz- és technikaórákon készíthetik el. Számptalan lehetőség közül választhatnak: fűzött gyöngy, hajtogatott papír, papírmasé, nemezlabda, rongylabda, zacskó- és fakánálbábok, batikolt kelmék, agyagtárgyak, fonalképek, fonások, öntött gyertyák.

Fontos, hogy minden céhnek (osztálynak) legyen árusítóhelye. Az sem baj, ha egy osztály 2-3 mesterség portékáit is áruba bocsátja, de akkor ezt jelezze a cégérük is. A gyerekek a nyakukban is hordhatják céhük jelképét.

Az adásvétel cserekereskedelemmel folyik. Azonban ha ez nem megfelelő, akkor a pénz nyugodtan helyettesíthető babszemmel, kukoricával vagy más apró terményekkel. Ebben az esetben ezeket a tanító nénik osztják ki a játék megkezdése előtt, egyenlő mennyiségben mindenkinek. Mindenkinek annak alapján gyűlik a kis vagyonkája, hogy milyen szorgalmasan dolgozott, mennyi portékát tud eladni, és milyen ügyes az alkudozásban.

Integrációs lehetőségek

Ezeket a programokat sikeresen meg lehet oldani a sajátos nevelési igényű gyerekekkel is. Számukra sokkal inkább meg kell tervezni a folyamat minden egyes pontját, különös tekintettel azokra az elemekre, amelyeket ők szerveznek és irányítanak. Fontos továbbá, hogy a pedagógus fokozottan kísérje figyelemmel, és szükség szerint adjon segítséget a programhoz.

Biztonsági intézkedések

A játék során gyakorlatilag veszélyforrás nincs. Az előkészületek során a karton- és hullámpapírdobozok vágása kíván nagyobb figyelmet. Ekkor a gyerekek késekkel, ollókkal dolgoznak.

Amennyiben kellő mennyiségű portékával rendelkezik a vásár, és a kikiáltó is folyamatosan jelzi a helyszínek programját, akkor a gyereksereg is le lesz foglalva.

Rendkívüli események kezelése

A helyszíneknél megjelöltük az iskola udvarát mint helyszínt. Ha külső helyszínt választunk (jó idő esetén ez a jobb megoldás), igyekezzünk a vásár területét lehatárolni, mint ahogy az a valóságban

is van, ezzel elkerülhetjük az „elkóborolást”. Ezt ugrókötelekkel vagy színes fonalakkal is megoldhatjuk. Zord időjárási körülmények esetén beszorulhatunk az iskola épületébe, annak folyosójára, tornatermébe. Legyünk felkészültek ebben a helyzetben is!

Utómunkálatok, értékelés

A vásár területének kialakítását mindig a legidősebb évfolyam végzi, így az elpakolás is az ő feladatuk. Ahogy átvették a helyszínt, ugyanúgy kell visszaadniuk. A takarítás végén minden osztály megkapja az árusítódobozait, cégéreit. Továbbhasznosítás céljából ezeket érdemes megőrizni az osztályteremben, például bábparavánként, szerepjátékok kellékeként. (A napközis foglalkozásokon is jó játékként szolgálhatnak.)

Ellenőrző lista

☐	A program kitalálása, célcsoport meghatározása
☐	Szervezői csapat (körülbelül 3 fő) kialakítása
☐	Részletes programterv elkészítése
☐	Feladatok kiosztása
☐	Beszerzések ellenőrzése
☐	Helyszín kialakítása, biztonsági intézkedések
☐	Hangosítás
☐	A programok lebonyolítása
☐	A helyszín rendbetétele
☐	Értékelés, dokumentálás

A programban felhasználható forrásanyagok

LÁZÁR Katalin: *Népi játékok. (Jelen lévő múlt sorozat)*
Planétás Kiadó, Budapest, 1997.

TÁTRAI Zsuzsanna–KARÁCSONY Molnár Erika: *Jeles napok, ünnepi szokások. (Jelen lévő múlt sorozat)*
Planétás Kiadó, Budapest, 1998.

Szeredás Népzenei Együttes: *Magyar Kalendár.*
Web: <http://www.tar.hu/szeredas>

Kolompos Együttes CD-i (mesék, játékok, ünnepek, mulatságok)

4. Október – Szüret és almabál

A szüret a parasztgazdaságban kölcsönös segítséggel végzett társas munka. Közvetlenül a szüret után gyakori volt a fiatalok bállal végződő felvonulása. Erre az alkalomra tréfás „tisztviselőket” választottak: bírót, bírónét, csőszleányokat, csőszlegényeket, pandúrt, kisbírókat és cigányokat.

4.1 Szüret

<i>Helyszín</i>	ismerős gazda almáskertje vagy iskolakert
<i>Időtartam</i>	2-3 óra
<i>Közönség száma, életkora</i>	100 fő, az iskola alsó vagy felső tagozata (egyszerre valószínűleg nem férnének el)
<i>Eszközszükséglet</i>	kerékpár, színes lapok, kartonok, sorversenyek kellékei, almatorta, almás rétes, almalé a gazdától: faládák, konténer, almaszedő létrák, vödörök
<i>Felmerülő összköltség</i>	4000–5000 Ft
<i>Előkészületek időtartama</i>	2 hét
<i>Üzenet</i>	Az együttes munka öröme, valamint a természetközeli lét ereje, tisztasága.

A rendezvény célja, pedagógiai szerepe

Régen a gyermekek belenevelődtek a fizikai munkába, ezt a mai gyerekekről egyre kevésbé mondhatjuk el. Az almaszüreteléssel az a feladatunk, hogy megismertessük velük ezeket a munkafolyamatokat, **a kétkézi munka személyiségfejlesztő és közösségformáló hatása** ugyanis felbecsülhetetlen.

Célunk a fizikai munka tiszteletének formálása, az ember természetátalakító tevékenységének megismertetése, az élhető környezet felfedeztetése, valamint a kertészeti munkafolyamatok bemutatása.

A programpontok listája

1. A helyszín megközelítése (kerékpárral)
2. Csapatok kialakítása sorsolással
3. Szabályok pontos közlése, elfogadtatása, betartatása, különösen a pontozás szabályainak elfogadtatása, következetes betartatása. (Faládákba gyűjtött almákból annyi jár a sorversenyek első helyezettjének, ahány csapat szerepel. Például ha hat csapat játszik, akkor hat pont jár az 1. helyezettnek, öt pont jár a 2. helyezettnek és így tovább, minden egyes versenyszám után.)
4. Versenyek lebonyolítása
5. Értékelés, jutalmazás (almatorta, almás rétes, almalé)

Ötletek a sorversenyekhez

- almahordás faládából faládába, egyesével
- az almafa sorában a hullásalma felszedése, megadott vödorszámra vagy időre
- almagúla-építés

Előkészületek

Kollégáink köréből össze kell állítanunk a szervezői csapatot (rajtunk kívül 2-3 fő feltétlenül szükséges), majd velük közösen ki kell dolgoznunk a részletes programot, és el kell osztanunk a feladatokat. A főbb feladatterületek:

- hírverés, reklámozás, ráhangolás (szülők és gyermekek tájékoztatása)
- helyszín és időpont egyeztetése a kert gazdájával (feltételek, szabályok)
- a gyerekek bevonása az előkészületekbe
A csapatok kialakításához szükséges papíralmákat a rajzórakon készíthetik a gyerekek (minden osztály annyi almát készít, amekkor a létszáma; egy-egy osztály azonos színű almákat készít, például csak pirosat, csak sárgát, csak zöldet). A helyszínen majd ezek közül húznak a gyerekek véletlenszerűen, és az azonos színű papíralmával rendelkezők lesznek majd csapattagok.
- a kert kerékpáron történő megközelítéséhez az útvonal biztosításának megszervezése (rendőrség, polgárőrség)
- a jutalmak elkészítésének megszervezése a szülői munkaközösség bevonásával
- kellékek beszerzése, kiszállítása a helyszínre

A program kezdete előtt tekintsük át még egyszer a forgatókönyvet a veszélyforrások, baleseti lehetőségek kiszűrése érdekében.

Integrációs lehetőség

Ez a program több ponton is gondot jelenthet a sajátos nevelési igényű gyerekeknek. A helyszín megközelítésénél segítséget kérhetünk olyan helyi fuvarosoktól, akiknek még van lovas kocsijuk. Nagyobb városokban ezt a problémát busszal oldhatjuk meg, ami növelheti a költségeket. A sorversenyeket úgy építsük fel, hogy a gyerekek sajátos igényeinek megfeleljenek.

Biztonsági intézkedések

- Mivel a helyszín megközelítése kerékpárral történik, szükséges a közlekedési szabályok pontos ismertetése a gyerekekkel.
- Az útvonal pontos megszervezésekor vegyük igénybe a rendőrség és/vagy a polgárőrség segítségét.

Rendkívüli események kezelése

A rossz időjárás befolyásolhatja a rendezvény lebonyolítását. Amennyiben a program nem napolható el, akkor az iskola tornaterme is lehet a helyszín. Ebben az esetben gondoskodni kell az almásládák és a nagyobb mennyiségű alma beszerzéséről, oda szállításáról. Érdeemes erre az esetre is forgatókönyvet készíteni, mert egy zárttermi rendezvény egészen más (jóval szűkösebb) lehetőségeket kínál.

Utómunkálatok, értékelés

A helyszínt a gazdával kötött megállapodás szerinti állapotba kell visszarendezni. Ne felejtjük el megköszönni a gazdának a közreműködését, frappánsan fejezhetjük ki hálánkat egy finom almától. A helyszínt szervezett formában hagyjuk el, a gyerekeket az iskoláig vezessük vissza. (A helyi viszonyok és a gyerekek életkora alapján döntsük el, hogy hazaengedünk-e valakit az iskolától egyedül, vagy csak szülőnek adjuk át.)

Néhány napon belül a csapatmunkát és a forgatókönyvet is értékelnünk kell a tapasztalatok alapján. Vegyük figyelembe a külső visszajelzéseket is, jegyezzük fel minden észrevételt.

Ellenőrző lista

☐	A program kitalálása, célcsoport meghatározása
☐	Szervezői csapat (körülbelül 3 fő) kialakítása
☐	Részletes programterv elkészítése
☐	Feladatok kiosztása a szervezőknek és a gyerekeknek
☐	Szükséges eszközök és felszerelések beszerzése
☐	Helyszín feltérképezése, biztonsági intézkedések
☐	Hangosítás (ha szükséges)
☐	A program lebonyolítása
☐	A helyszín rendbetétele
☐	Értékelés, dokumentálás

4.2 Almabál, cuháré

A Nagykunságban cuhárénak nevezték a tanyasi iskolákban, a tanítók által szervezett, cigányzenekaros mulatságokat.

<i>Helyszín</i>	tornaterem, iskola aulája, nagyobb tanterem
<i>Időtartam</i>	2-3 óra
<i>Közönség száma, életkora</i>	100 fő, az iskola alsó vagy felső tagozata (egyszerre valószínűleg nem férnének el)
<i>Eszközsükséglet</i>	almák, fogpiszkálók, fahéj, hurkapálca, bors, kéksek, madzag, 5-6 műanyag tál (nagyobb méretű), csőszruhák, botok, cigányok jelmeze, 1-2 kg liszt, hangtechnika
<i>Felmerülő összköltség</i>	2000–3000 Ft, ha nem érkezik be elég alma a gyerekektől, és vásárolnunk kell (ha élőzenekar van, növeli a költségeket)
<i>Előkészületek időtartama</i>	2 hét
<i>Üzenet</i>	A közösen végzett munka után kellemes az együttes mulatozás. „Kinek melyik tetszik, bátran elviheti, de csak, ha az árát megfizeti!” (Ezt kiabálták a csőszök a tolvajoknak a régi szüreti bálokban.)

A rendezvény szerepe, pedagógiai célja

A bál megvalósításával továbbviszünk, megőrzünk egy régi hagyományt. Fontos, hogy minél több régi elemet, klasszikus momentumot felvillantsuk benne, s megjelenítsünk valamit abból, ami nagyapáink életében egy-egy ilyen bál lényege volt: a kölcsönös segítségnyújtás, az együttműködés szépségét, a közösen betakarított termés fölötti örömet.

A programpontok listája

1. a legkisebb évfolyam számára: szőlőpréselés, almafényezés, almakötözés
A gyerekek egyrészt a gyümölcsfeldolgozás hagyományos fázisaival ismerkednek (vajlingban – taposás helyett – öklükkel préselik a szőlőt, az almát pedig reszelik, darálják), másrészt elkészítik a bálterem gyümölcsdekorációit (hosszú zsinegekre megtisztított almát, szőlőt, körtét kötöznek).
2. teremdiszítés gyümölcsökkel
A sok egyéb, alkalomhoz illő dekoráció mellett a felkötözött gyümölcsök is itt jutnak szerephez. Az almákat, körtéket a mennyezetről lógatjuk le, ezeket próbálják majd elcsenni a tolvajok.
3. vendégek fogadása
4. a kisbíró ismerteti a szabályokat, elmondja a programot
5. a csőspárok bemutatása, feladatuk ismertetése
A csőspárokat csőszlegények és csőszleányok alkotják, akik a rendezvény folyamán szemmel tartják a felfüggesztett gyümölcsöket. A céljuk: lefűlelni a tolvajokat. A tettenérés után a kisbíróhoz kell kísérniük a tettest.
6. táncos multság (amennyiben lehetséges, élő népzenekarral)
7. versengések lebonyolítása
Például:
  - almafigurák készítése a megadott eszközök segítségével (fahéj, szegfűszeg, hurkapálca, fogpiszkáló, kés)
  - madzagon lógó alma elfogyasztása, hátratett kézzel
  - almák kihalászása vízzel teli tálakból, csak szájjal
  - almahámozó verseny, ki tud minél hosszabb héjat egyben meghámozni
8. tolvajok büntetése
A rajtakapott tolvajokra tréfás büntetés vár, amit a kisbíró szabhat ki rájuk. Ezek lehetőség szerint az almabáli hangulatba illeszkedő feladatok legyenek: például kukoricamorzsolás, krumplipucolás, almahámozás, énekeltetés.
9. közös táncház, almák elfogyasztása
10. elpakolás, rendrakás

Előkészületek

A feladatokat évfolyamonként kapják a gyerekek, ezek elvégzéséhez tanítói irányítás és felügyelet szükséges. Ezek a feladatok tovább oszthatók egy adott évfolyamon belül is. Az egyes feladatokhoz válasszunk gyerek felelősöket. Az alsó tagozaton az alábbi munkamegosztást javasoljuk:

1. évfolyam: szőlőpréslés, almafényezés, alma felmadzagolása.
2. évfolyam: teremdíszítés gyümölcsökkel (többnyire almával).
3. évfolyam: ők lesznek a csőszök, a kisbíró és párja, valamint a lisztező cigányok is közülük kerülnek ki (akik a bálban szórják a lisztet). A versenyek lebonyolítása is rájuk bízható.
4. évfolyam: ők a főszervezők, a bál hírverői, reklámozói, lebonyolítói. A szabályokat ők alkotják a rend érdekében, és a tolvajok ellen; népi játékokról, zenéről is ez az évfolyam gondoskodik, ők vezetik a közös táncot, táncházat, ők felelősek a büféért.

Természetesen a tanítói szervezőgárda feladatait az egyes évfolyamokra bízott teendők alapján érdemes felosztani. Minden évfolyamhoz válasszunk egy-egy felelőst, aki koordinálja a munkát; egyeztessük a határidőket. Az utolsó megbeszéléskor pedig futtaszuk le fejben a kidolgozott programot, ha szükséges, módosítsunk rajta.

Integrációs lehetőségek

A sajátos nevelési igényű gyerekeknek is élvezetessé tudjuk tenni a programot, ha a gyümölcsöket számukra is hozzáférhető és elérhető helyekre tesszük. Bennük is él a vágy, hogy olyat tegyenek, amit „nem szabad”. A következményeket azonban nekik is egyenrangú félként kell viselni. A lopással járó büntetésnél figyelembe kell venni korlátaikat és önérzetüket. A versenyszámokat úgy kell kialakítani, hogy a feladatok megoldása sikerélményt jelentsen, de a versengés izgalma is megmaradjon.

Biztonsági intézkedések

A programlista alapján elsősorban a terem díszítésénél kell felhívni a figyelmet a széken, a pad tetején és a létrán való munkálatok veszélyeire. A versengések ideje alatt biztonsági szempontból az almahámozás a kritikus pont. A feladatot megszabott számú versenyző végzi. A kések az „eszközös asztalon” legyenek szülői vagy tanári felügyelet alatt. A játék után is azonnal ide kerüljenek vissza. A versengés megkezdése előtt hívjuk fel a gyerekek figyelmét az óvatosságra.

Rendkívüli események kezelése

A feladatot vállaló gyerekek szerepe bármikor átadható, így hiányzás, megbetegedés miatt a program nem kerül veszélybe. Az áramszünet sem lehet akadály, mert szürettel kapcsolatos népi játékokkal is elűthető az idő. Mentő ötletek erre az esetre:

Badacsonyi szőlőhegyen...; Lipem-lopom a szőlőt...; Ettem szőlőt, most érik...; A kassai szőlőben...

Utómunkálatok, értékelés

A helyszín a gyümölcsök és a versengések után alaposabb takarításra szorul. Ez a legidősebb korosztály, a szervezők feladata. Az almacsutkákat ne dobjuk feltétlenül a kukába, hanem gyűjtsük össze papírdobozba vagy műanyag tálba, és akinek állata van otthon, az hazaviheti.

A szervezők munkájának értékelése lehetőleg a program végén rögtön történjen meg, hogy kidolgozva magukat, ők is érezzék munkájuk jelentőségét, súlyát. Később a felelősökkel beszéljük még programponként a rendezvény sikeres és kevésbé sikeres elemeit. Jegyezzük le az újabb ötleteket és az esetlegesen kihagyható, vagy kritikusnak ítélt részeket.

Ellenőrző lista

☐	A program kitalálása, célcsoport meghatározása
☐	Szervezői csapat (körülbelül 3 fő) kialakítása
☐	Részletes programterv elkészítése
☐	Feladatok kiosztása a szervezőknek és a gyerekeknek
☐	Szükséges eszközök és felszerelések beszerzése
☐	Helyszín kialakítása, biztonsági intézkedések
☐	Hangosítás
☐	A program lebonyolítása
☐	A helyszín rendbetétele
☐	Értékelés, dokumentálás

5. November – Márton-napi libabál; adventi műhely

November hagyományosan a kukoricafosztás, a fonók, tollfosztók és a disznótorok hónapja. A jeles események közül a Márton-naphoz kötődő libabál egy lehetséges felelevenítését mutatjuk be.

A hónap végén már az adventi készülődés is középpontba kerül, erre a csendes időszakra kézművesprogramokat szervezhetünk a régi társas munkálkodások mintájára.

5.1 Márton-napi libabál

Szent Márton a középkor egyik legnépszerűbb szentje volt Magyarországon is. Emlékét több település is őrzi nevében. A legenda szerint Szent Márton a ludak óljába bújt, hogy püspökké választása elől kitérjen, azonban a ludak gágogása elárulta hollétét. Márton-napon országsszerte lakomákat rendeztek. A pástorok ezen a napon Szent Márton vesszejével, jókívánásokkal jártak házról házra.

A Márton-naphoz kötődő nevezetes – és a gyakorlat által gyakran(?) igazolt – népi bölcsesség: „Márton napján, ha a lúd jégen jár, akkor karácsonykor vízben poroszkál.”

November és október is a házban történő munkálkodások időszaka: a kukoricafosztás, a fonók és tollfosztók ideje. Ezen együttmunkálkodások alkalmával nem csak a munka elvégzésére került sor, hanem a népi játékok, dramatikus játékok tipikus formáira is, amelyek alkalmat adtak a fiatalságnak az érintkezésre, ismerkedésre.

<i>Helyszín</i>	tornaterem, iskola aulája, művelődési ház
<i>Időtartam</i>	2-3 óra
<i>Közönség száma, életkora</i>	körülbelül 100 fő, bármilyen korcsoport
<i>Eszközszükséglet</i>	libatepertő, libazsír, hagyma, kenyér, furnérlemez, jutalmak
<i>Felmerülő összköltség</i>	10 000–15 000 Ft
<i>Előkészületek időtartama</i>	2-3 hét
<i>Üzenet</i>	Márton püspök szerény élete, adakozó, jószívű, szegényeket segítő személyisége mindenki előtt példaértékű. A játék, az eszem-iszom, a mulatság közepette se feledkezzünk meg azokról, akiknek ez nem adatik meg.

A rendezvény szerepe, pedagógiai célja

A hagyományápolás mellett fontosnak tartjuk, hogy a gyerekek pontosan megismerjék ennek a jeles napnak a középkori eredetét is. Érzelmileg, etikailag is hathatunk rájuk az eredet történetével, szellemiségével.

A program szándékosan épül a generációk együttműködésére és ünneplésére, hisz a régmúlt családjaiban is az idősebb korosztálytól tanulták, lesték el az „élet dolgait” a kisebbek. Másoltak, mintát vettek az idősebbek viselkedéséből, megnyilvánulásából, mulatozásából, táncaiból. Fontosnak tartjuk, hogy a tanulás eme formája fennmaradjon.

Programpontok listája

1. Nyugdíjasok bemutatója a régi tollfosztók hangulatában (a tojástartól a párnáig)
2. Libapásztorversenyek
3. Libatoll- és libahangverseny

A kislányok díszített, különleges hajfonatokat készítenek egymásnak, maguknak. A libatollversenyen valójában ezek a hajfonatok kerülnek értékelésre, szépségük, eredetiségük alapján. A libahangverseny pedig népdalversenyt takar.
4. Libamozi, Libaportré, Zsibaovi párhuzamosan működik a versenyekkel

A Libamoziban liba témájú diafilmeket, mesefilmeket vetítenek az érdeklődőknek (például Lúdas Matyi, Niels Horgerson, Vuk). A Libaportré a vásári mutatványokat idézi. Kifeszített vászonra néhány nagy libát festünk úgy, hogy a fejük helyén lyukat vágunk. A gyerekek a vászon mögé állva és arcukat a lyukhoz illesztve emberfejet kölcsönöznek a festett libának. Egy fotós (digitális kamerával) meg is örökíti ezt a pillanatot. A Zsibaoviban a kisebbek gyerekek, illetve az óvodáskorú kistestvérek foglalatostkodhatnak libabábok, termésképek készítésével.
5. Közös libatánc (libás játékok)

Ezek énekkel kísért mozgásos-táncos játékok. Ilyenek például a *Rétibe és Kapiba...*, *Száz liba egy sorba...*, *Hatan vannak a mi ludaink...*, *A gúnárom fekete...*
6. Indul a Galiba! – zenés, táncos mulatság
7. Eredményhirdetés, jutalmazás
8. Rendrakás, helyszín visszarendezése

Előkészületek

A forgatókönyv elkészítése és a feladatok szétosztása után hozzáfoghatunk a szükséges eszközök beszerzéséhez (élő liba, libatepertő, libaszír, hagyma, libatoll, libaportré kellékei). A gyerekek bevonásával elkészülnek a párhuzamosan futó programok kartonpapírra (esetleg fatáblákra) írt díszes feliratai: Libabál, Libacsárda (kínálata: libatepertő, libaszíros kenyér), Libapásztorverseny, Zsibaovi (kis libák játszója), Libamozi, Libaportré, Galiba (a multság helye), Libatoll-szépségverseny, Libahang-verseny. Ezután kerül sor a helyszínek megtervezésére, kialakítására. A Mihály-napi vásár dobozból készült árusítóhelyei ismét jó szolgálatot tehetnek.

Már hangsúlyoztuk, hogy nagy jelentősége van a különböző generációk közös jelenlétének. Vonjuk hát be a helyi nyugdíjasklub vagy hagyományőrző egyesület aktív tagjait! Kérjük meg őket, hogy idézzék fel a régi tollfosztás, a társas együttlétek hangulatát.

A Libacsárda megszervezése teljes embert kíván, találjunk erre a feladatra egy rátermett munkatársat. Kiemelt feladat a hangtechnika megfelelő beállítása, valamint a jutalmak elkészítése, beszerzése is.

Ötletek a Libapásztorversenyhez

- libaterelés (öt rakoncátlan libagyerek hazaterelése)
- libatollfújó verseny
- libaszíroskenyér-evő verseny
- (kis) tollpárnával célba dobás
- libavadászat a rókavadászat mintájára
- tollfosztás (ugyanannyi darab ruha legyen minden versenyzőn, a csapattagoknak időre le kell szedni róluk)

Integrációs lehetőségek

Ha sajátos nevelési igényű gyermekek is részt vesznek a programon, akkor megfelelően választott versenyszámok választásával tegyük lehetővé, hogy ők is bekapcsolódhassanak a játékokba.

Biztonsági intézkedések

Ha sikerül a gyerekeket a helyszínen tartanunk, akkor rendkívüli biztonsági intézkedésre nincsen szükség. Ügyeljünk rá, hogy a gyerekek ne férjenek a zenét szolgáltató berendezés, a hangfalak és a vezetékek közelébe. Élő liba szerepeltetése esetén gondoskodjunk az állat biztonságáról is.

Utómunkálatok, értékelés

Egy libabál után a terem állapota rendszerint alapos takarítást kíván. Ebbe vonjuk be a gyerekeket is. A vendégeknek (nyugdíjasklub tagjai, más érdeklődők) köszönjük meg részvételüket és aktív közreműködésüket.

A program egészének értékelése – mint mindig – most is elengedhetetlen.

Élő liba a rendezvényen

Kislányok libás játékok közben: „Gyertek haza ludaim!...”

Ellenőrző lista

☐	A program kitalálása, célcsoport meghatározása
☐	Szervezői csapat (körülbelül 4 fő) kialakítása
☐	Részletes programterv elkészítése
☐	Feladatok kiosztása a szervezőknek és a gyerekeknek
☐	Szükséges eszközök és felszerelések beszerzése
☐	A nyugdíjas- (hagyományörző) klub bevonása
☐	„Libacsárda” megszervezése
☐	Helyszín kialakítása, biztonsági intézkedések
☐	Hangosítás
☐	A program lebonyolítása
☐	A helyszín rendbetétele
☐	Értékelés, dokumentálás

5.2 Adventi műhely

<i>Helyszín</i>	tantermek, iskola aulája
<i>Időtartam</i>	1-3 óra hetente egy alkalommal (egészen a téli szünetig)
<i>Közönség száma, életkora</i>	körülbelül 100 fő, bármilyen korcsoport
<i>Eszközsükséglet</i>	hímzőfonal, kongréanyag, koszorú- és mézeskalács-alapanyagok, dió, toboz, alma, ragasztók, falécek, rétegelt lemez, ruhafesték, ecet, gyapjú, szappan, agyag, szalma, csuhé, kender- és lenkötél, kukorica
<i>Felmerülő összköltség</i>	10 000–30 000 Ft
<i>Előkészületek időtartama</i>	2 hét (utána folyamatosan)
<i>Üzenet</i>	A karácsonyi csendes készülődés mindenkinek fokozatosan ünneplőbe öltözteti szívét-lelkét. A saját kezű ajándékkészítés a legszebb ajándék szeretteinknek, hiszen amíg készítjük, sűrűn gondolunk arra, akinek szánjuk.

A rendezvény célja, pedagógiai szerepe

A legfontosabb célunk ezzel a rendezvénysorozattal, hogy megteremtjük az ünnep meghitt légkörét. Hétről hétre közelebb kerülve a karácsonyhoz, minden gyerek izgatottan veti bele magát a készülődésbe. A családi ünneplésen túl, a karácsony egyházi oldalát és a régi paraszti kultúra idevonatkozó szokásait is szeretnénk közelebb hozni a gyerekekhez.

Programpontok listája

1. Közös daltanulás – karácsonyi és betlehemes dallamok
2. „Inaskönyvek” kiosztása – ebbe bélyegeznek bele a céhmesterek (foglalkozásvezetők) az elkészült munkákat értékelve, ennek alapján kapják meg a gyerekek a program végén az „inaslevelet”
3. A tájékoztató térkép bemutatása (az épület melyik részében milyen feladat, játék végezhető)
4. A különböző tevékenységi formák bemutatása a gyerekeknek
5. Dramatikus játék előadása
6. Babelőadás
7. Fonóbéli játékok
8. Késztermékek bemutatója
9. Közös játék, éneklés (amennyiben az anyagi keretek engedik, dudással, esetleg tekerőssel)

Előkészületek

Legelőször alaposan át kell gondolnunk, mit is akarunk csinálni. Ki kell választanunk szervezőtársainkat (és a leendő foglalkozásvezetőket), ezután elkészítjük a részletes forgatókönyvet, szétosztjuk a feladatokat.

Az eszközbeszerzésnél pontosan kell tudnunk, hány résztvevőre számíthatunk, és milyen tárgyakat kívánunk elkészíteni a gyerekekkel együtt. További fontos feladatterületek: a dramatikus játék kiválasztása és betanítása; fonóbéli játékok csokorba gyűjtése (nem árt, ha azok a gyerekek, akiket ebbe bevonunk, jól begyakorolják ének-, testnevelés- vagy néptáncórán a játékokat). Komoly munka az „inaskönyvek”, „inaslevelek”, az útbaigazító táblák, a helyszínek feliratainak és a céhek térképének elkészítése (a térkép jelzi, hogy az iskola épületében melyik kézművesműhely hol található, merre van a bögrecsárda, a mutatványosok, bábosok, és hol lesz a kész portékák bemutatója, a POR-TÉKA).

Jó, ha a kézművesprogram-vezetők között akad olyan idősebb, nyugdíjas kolléga is, aki még emlékszik régi kézimunkás technikákra. (Ha van a településen szalmafonó, mézeskalácsos, fazekas, akkor próbáljuk őket is felkérni az együttműködésre. Ne feledkezzünk el a nyugdíjasklubok nagymamáiról sem, akiknek a tarsolyában mindig van ügyes, praktikus karácsonyi meglepetés.)

Ötletek

A kézművesműhelyek munkafolyamatait úgy kell kitalálni, hogy minden gyerek el tudja készíteni a portékáját. Ne arra törekedjenek, hogy minél több céhben dolgozzanak, hanem a munkájuk

eredményeként létrehozott tárgy kidolgozottsága, szépsége legyen a fontos. Négy hét áll a rendelkezésükre, hogy minden céhet végigpróbáljanak, és megkapják az „inaslevelüket”.

Céhek lehetnek például: mézeskalácsosok, szalmadíszkészítők, adventi koszorúk készítői, gyertyamártók és -öntők, keresztszemes hímzők, fakard- és pajzskészítők, kelmefestők, toboz- és diófestők.¹

Integrációs lehetőségek

A kézművesműhelyek programjait úgy kell tervezni, hogy a sajátos nevelési igényű gyerekek is sikerélménnyel zárják a rendezvényt. Biztosítani kell számukra a munkapadok stabil elérhetőségét. A munkaeszközök – olló, kés – használatánál ajánlatos szülők segítségét is igénybe venni. A dramatikus, sokszor gúnyolódó játékoknál vegyük figyelembe akadályozottságaikat, és igyekezzünk úgy választani, hogy ezek az önérzetüket, lelküket ne sértsék.

Biztonsági intézkedések

Igyekezzünk jól elosztani a gyerekeket a munkaterületeken. Győzzük meg őket, hogy bármelyik helyen kezdhetik a munkálkodást, mert négy alkalmuk lesz arra, hogy mindent kipróbáljanak, ami tetszik. A munkában megfáradt gyerekeket fogjuk össze egy-egy játék erejéig. Ettől felfrissülnek, nem szaladgálnak, és tanulnak is. A műhelymunkák gazdái az ott letelepedő „inasoknak” a munkafolyamatok ismertetése mellett pontosan elmondják a balesetvédelmi szabályokat is. A munkák félbehagyásakor névvel ellátott cetlit tűzünk minden munka mellé. Erre akkor lesz szükség, amikor a dramatikus játékot közösen megnézzük, és a munkákat néhány percre ott kell hagynunk.

Rendkívüli események kezelése

Fennáll a veszély, hogy valamelyik cégvezető – például betegség miatt – nem tud részt venni. Amikor a programot tervezzük, célszerű 1-2 színhellyel többet tervezni az ideálisnál.

Utómunkálatok, értékelés

A termeket rendbe kell tenni a rendezvény után. Ez nem kis munka. Hatékony megoldás lehet, ha minden céhes mester (kolléga) a saját osztályával vagy a vele feladatot vállalt gyerekekkel együtt takarítják ki a termet, ahol dolgoztak. A megmaradt alapanyagok

1 Több dísz tárgy elkészítési útmutatója megtalálható a *Kézműves-foglalkozások a téli hónapokra* című (C 7.1 jelzésű) cikkünkben.

kat és az eszközöket gondosan el kell tennünk, hiszen egy hét múlva újra használatba kell állítani azokat.

Az értékelést minden alkalommal fontosnak tartjuk, hiszen van lehetőségünk a hibák kijavítására, s a következő hétre alakíthatunk a forgatókönyvön.

Ellenőrző lista

- A program kitalálása, célcsoport meghatározása
- Szervezői csapat (körülbelül 4 fő) kialakítása
- Részletes programterv elkészítése
- Feladatok kiosztása a szervezőknek és a gyerekeknek
- Szükséges eszközök és felszerelések beszerzése
- „Inaskönyvek”, térkép, útjelző és információs táblák elkészítése
- Helyszínek kialakítása, biztonsági intézkedések
- Hangosítás
- A program lebonyolítása
- A helyszín rendbetétele
- Értékelés, dokumentálás

Az Ön jegyzetei, kérdései*:

A
3.2
24

* Kérdéseit juttassa el a RAABE Kiadóhoz!